

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

МЕТОДИКА РОБОТИ ГУВЕРНЕРА-ДЕФЕКТОЛОГА

підготовки бакалавра

спеціальності 016 «Спеціальна освіта»

за спеціалізацією 016.02 Олігофренопедагогіка

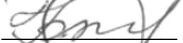
освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка та логопедія»

Луцьк – 2023

Силабус вибіркового освітнього компонента «Методика роботи гувернера-дефектолога» підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 016 Спеціальна освіта (016.02 Олігофренопедагогіка), за освітньою програмою Корекційна психопедагогіка та логопедія.

Розробник: Стасюк Л.П., доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, кандидат педагогічних наук

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми: Ірина БРУШНЕВСЬКА

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

протокол № 2 від 12 вересня 2023 р.

Завідувач кафедри: _____

Ірина КУЗАВА

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	<u>Галузь знань</u> 01 Освіта / Педагогіка <u>Спеціальність</u> 016 Спеціальна освіта (016.02 Олігофренопедагогіка) <u>Освітньо-професійна програма</u> Корекційна психопедагогіка та логопедія <u>Освітній рівень: перший (бакалаврський)</u>	Вибірковий
Кількість годин 150 кредитів 5		Рік навчання 4
		Семестр 8
ІНДЗ:		Лекції - 10 Практичні - 20
	Самостійна робота – 110 год. Консультації – 10 год.	
Мова навчання	Українська	
		Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

ППП Стасюк Людмила Павлівна

Науковий ступінь – кандидат педагогічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Контактна інформація: +380996260162, stasuk.ludmila@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

1. Анотація курсу

Силабус освітнього компонента «Методика роботи гувернера-дефектолога» є нормативним документом Волинського національного університету імені Лесі Українки, який розроблено кафедрою спеціальної та інклюзивної освіти на основі освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка та логопедія» підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня відповідно до навчального плану для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 016 Спеціальна освіта (016.02 Олігофренопедагогіка) денної форми навчання. Силабус укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС).

Вивчення освітнього компонента «Методика роботи гувернера-дефектолога» передбачає розв'язання низки завдань професійної підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців у галузі спеціальної освіти відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, світових тенденцій та національного досвіду України, де передбачено різні форми організації освіти і соціалізації дітей.

Реформа освіти висуває нові вимоги до спеціальних педагогів, які мають володіти глибокими науковими теоретичними знаннями, методичними вміннями й навичками, креативним мисленням, стійким емоційним станом, передбачено конкретизацію загальнодидактичних методів, засобів навчання, які застосовуються для організації роботи

гувернера-дефектолога, формування у здобувачів освіти професійних компетенцій з методики гувернера для дітей з особливими освітніми потребами.

2. Пререквізити

Для освоєння освітнього компонента використовують знання, вміння і навички, сформовані у ході вивчення ОК «Вступ до корекційної психопедагогіки та логопедії», «Основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки)», «Основи педагогічної майстерності спеціального педагога», «Психологія дітей з інтелектуальними порушеннями», написання курсової роботи з логопедії та із спеціальних методик навчання дітей з інтелектуальними порушеннями, навчальної волонтерської практики, навчальної педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання, навчальної логопедичної практики у спеціальних закладах дошкільної освіти.

Постреквізити. Освоєння даного освітнього компонента є необхідною основою для подальшого вивчення ОК «Педагогіка інклюзивної освіти», «Методика корекційної роботи при порушеннях інтелектуальної та мовленнєвої діяльності», виробничої педагогічної практики у спеціальних закладах дошкільної освіти на посаді вчителя-логопеда, підготовки до атестаційного іспиту.

3. Мета і завдання освітнього компонента.

Метою викладання освітнього компонента «Методика роботи гувернера-дефектолога» є формування у здобувачів освіти системи знань, умінь та навичок необхідних для ефективного виконання функціональних обов'язків гувернера; розкриття сутності гувернерства як педагогічної системи індивідуального навчання і виховання дітей; вивчення змісту, підбір форм організації та особливостей роботи гувернера-дефектолога з дітьми з особливими освітніми потребами.

Завдання вивчення освітнього компонента - сформувані у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

- методичні навички роботи гувернера-дефектолога; сформувані у здобувачів освіти систему теоретичних знань і практичних навичок, необхідних дефектологу, знати специфіку та вимоги до професії гувернера-дефектолога;

- вміння планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушень та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами;

- здатність до системного психолого-педагогічного супроводу сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами;

- з'ясувати труднощі засвоєння курсу, визначити корекційні прийоми та засоби; виховати звичку самостійно вдосконалювати знання та вміння з методики викладання навчальних дисциплін у закладах освіти.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка та логопедія» у ході вивчення освітнього компонента «Методика роботи гувернера-дефектолога» у здобувачів освіти необхідно сформувані **загальні і фахові (спеціальні) компетентності**, а саме:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів дефектології і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК-10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

СК-5. Здатність реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з особливими освітніми потребами, доцільно обирати методичне й інформаційно-комп'ютерне забезпечення.

СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

СК-9. Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.

СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Результати навчання (РН):

У результаті вивчення запропонованого освітнього компонента здобувачі вищої освіти матимуть можливість:

РН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН4. Аргументувати, планувати та надавати послуги раннього втручання відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності й здоров'я дитини.

РН6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей.

РН8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.

РН11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби раннього втручання, розвитку і корекції, навчання і виховання, реабілітації і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами

РН 18. Знати природу психічних явищ, ідентифікувати психологічні проблеми, розуміючи закономірності розвитку і функціонування психічних явищ в контексті вирішення професійних завдань у корекційній роботі з дітьми з інтелектуальними та мовленнєвими порушеннями.

Soft skills (т. зв. «м'які навички», «соціальні навички», «універсальні навички» чи «навички успішності»): вміння налагоджувати міжособистісні контакти; працювати в команді; креативність; вміння прогнозувати, гнучкість, швидка адаптація до змін та ін.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: загальнонаукові й психолого-педагогічні методи; сучасні методи корекційного навчання: теоретико-інформаційні, практико-операційні, пошуково-творчі, методи організації самостійної роботи, контрольно-оцінювальні; традиційні та нетрадиційні методи навчання. Зокрема: 1) словесні (бесіда, розповідь, пояснення,

диспут); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (вправа, практична робота) (за джерелом інформації); 2) індукція, дедукція; традукція (за логікою викладу); 3) пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемний виклад, частково-пошукові, дослідницькі (за рівнем пізнавальної активності); 4) методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок (за основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання); 5) інтерактивні методи тощо.

5.

Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю Бали
Тема 1. Гувернерство як вид педагогічної діяльності.	30	2	4	22	2	ДС, РМГ, УО, ІРС / (макс. кі-сть балів за практ. заняття – 10) 20
Тема 2. Специфіка професійної діяльності гувернера-дефектолога.	30	2	4	22	2	ДБ, РМГ, УО, ІРС / 20
Тема 3. Особливості роботи гувернера-дефектолога з дітьми раннього віку.	30	2	4	22	2	ДС, РМГ, УО, ІРС / 20
Тема 4 Особливості роботи гувернера-дефектолога з дітьми з інтелектуальними порушеннями.	30	2	4	22	2	ДС, РМГ, УО, ІРС / 20
Тема 5. Особливості роботи гувернера-дефектолога з сім'ями дітей з особливими освітніми потребами.	30	2	4	22	2	ДБ, РМГ, УО, ІРС / 20
Всього годин/балів	150	10	20	110	10	100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення

про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, Р – реферат, аналітичне есе, УО – усне опитування тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

1. Підготувати доповідь (презентацію) про розвиток губернерства в одній із країн світу на сучасному етапі.
2. Охарактеризувати професійну компетентність губернера-дефектолога (заповнити таблицю).
3. Підібрати методики для оцінки когнітивної та мовленнєвої сфер дитини різного віку.
4. Підготувати доповідь (презентацію) про одну із методик раннього розвитку дитини.
5. Підібрати дидактичні ігри для формування сенсорно-перцептивної сфери дитини з ООП.
6. Підібрати дидактичні ігри, вправи для формування пізнавальної сфери дитини з ООП.
7. Підібрати методики для оцінки готовності дитини до шкільного навчання.
8. Проаналізувати програми корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.
9. Підібрати дидактичні вправи на розвиток пізнавальної сфери молодшого школяра з ООП.
10. Розробити рекомендації для сімей з гіперопікою дитини з ООП.
11. Розробити рекомендації для сімей з гіпоопікою дитини з ООП.

Політика оцінювання

Оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента «Методика роботи губернера-дефектолога» здійснюється на основі результатів поточного контролю знань згідно «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки». Завдання поточного контролю – перевірка навчальних досягнень студентів. Оцінювання здійснюється за **100-бальною** шкалою.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується в різних формах, зокрема опитування, захист проєктів, виступи на практичних заняттях, експрес-контроль, перевірка результатів виконання різноманітних індивідуальних науково-дослідних завдань, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо. Максимальний бал за кожну з форм роботи визначено у *таблиці 2* силабуса освітнього компонента. Результат самостійної роботи здобувачів освіти оцінюється на практичних заняттях із відповідної теми. За активність на заняттях здобувач освіти може додатково отримати до 20 % максимального поточного бала, але при цьому сума поточних балів за семестр не повинна перевищувати, як правило, **100**.

Залік викладач виставляє за результатами поточної роботи здобувача освіти без планування, проведення модульних контрольних робіт за умови, що здобувач освіти виконав ті види навчальної роботи, які визначено силабусом ОК (оцінювання за шкалою від 0 до 100).

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та

добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи.

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю. Систему бонусних балів погоджує науково-методична комісія факультету.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які він пропустив протягом семестру (з поважних причин), таким чином покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час робіт, заліку заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком, в онлайн режимі (за погодженням із деканом факультету).

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій

роботі (проекту), контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) навчальної дисципліни. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передує семестру початку вивчення освітнього компонента, або першого місяця від початку семестру, враховуючи ймовірність непідтвердження здобувачем результатів такого навчання (ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>).

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль знань здобувачів освіти з ОК «Методика роботи гувернера-дефектолога» здійснюється відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 30.08.2023 р.

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час *поточного контролю* за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силябусом освітнього компонента «Методика роботи гувернера-дефектолога» в діапазоні від 0 до 100 балів. Мінімальна позитивна кількість балів, як правило, – 60.

Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які він пропустив протягом семестру (з поважних причин), таким чином покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти набрав менше ніж 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів під час ліквідації академічної заборгованості з заліку, як правило, – 100.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень
7-10 балів	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4-6 балів	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та

	незначні помилки.
1-3 бали	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який недостатньо повно володіє навчальним матеріалом, необґрунтовано його викладає, частково розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі істотні неточності та незначні помилки.
0 балів	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

9. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Савельєва Н.М. Методика роботи гувернера: навч.-метод. посіб. для самостійної діяльності гувернера: монографія. К. : МАУП, 2003. 264 с.
2. Сарапулова Є.Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера: монографія. К. : МАУП, 2003. 264 с.
3. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини: підруч. / В.М. Синьов, М.П. Матвеева, О.П. Хохліна. К. : Знання, 2008. 359 с
4. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навч.-метод. посіб. / уклад. Н.В. Заверико, Т.Г. Соловійова. Запоріжжя: ПП «Тандем», 2008. 53 с.
5. Шульженко Д.І. Робота гувернера-психопедагога з корекції інтелектуальних та аутистичних порушень у дітей: наук.-метод. посіб. / Д.І. Шульженко, О.В. Ліснічук. К. : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. 259 с.

Додаткова

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К. : Просвіта, 2001. 416 с.
2. Готовність дитини до навчання / упоряд. С.Д. Максименко, О.П. Главник. К. : Мікрос-СВС, 2003. 94 с.

3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
4. Заїка Є.В. Ігровий тренінг пізнавальних процесів учнів: ігри та вправи: навч. посіб. Харків. : ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2013. 256 с.
5. Крамченкова В.О. Психодіагностика розвитку дошкільників: ранній та молодший вік. Харків : Ранок, 2013. 160 с.
6. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підруч.. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
7. Олексенко С. Діагностика психомоторних здібностей у дітей раннього віку. *Психолог дошкілля*. 2010. № 12. С. 12-17.
8. Основи батьківської компетентності: навч. посіб. / упоряд. Т.Г. Веретенко [та ін.]. К. : Наук. світ, 2006. 156 с.
9. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. К., 2004. 456 с.
10. Програми розвитку для дітей дошкільного віку [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. К., 2013. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/osvita-ditej-z-osoblivimi-otrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi>.
11. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / за наук. ред. Л.А. Федорович; укладачі О.В. Гніту, І.В. Макаренко, Л.А. Федорович. Кременчук : Християнська Зоря, 2008. 217с.
12. Розвиток пізнавальних процесів дитини / упоряд. С.Д. Максименко, В.Ф. Маценко, О.П. Главник. К. : Мікрос-СВС, 2003. 96 с.
13. Сарапулова Е.Г. Виникнення і розвиток гувернерства в Україні. *Рідна школа*. 2001. №7. С.70–72.
14. Сарапулова Е.Г. Професійна підготовка гувернерів: ретроспективний огляд – сучасність – перспективи. *Педагогіка і психологія*. 2000. №4. С.134-139.
15. Синявський В.В. Професіограми і психограми професій педагогічного спрямування: метод. посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014.– 84 с.

Інформаційні ресурси

<http://www.european-agency.org/agency-projects/early-childhood-intervention>
https://www.unicef.org/earlychildhood/index_action.html
Individualized Family Service Plan Process Guidance Handbook. (2014). Educational and Developmental Intervention Services (EDIS) Comprehensive System of Personnel Development (2014).
<http://ectacenter.org/eco/assets/pdfs/EDISIFSPPProcessGuidanceHandbook.pdf>.
European Agency for Development in Special Needs Education, 2010.
https://www.europeanagency.org/sites/default/files/early-childhood-intervention-progress-and-developments_ECI-report-EN.pdf
Integrated Early intervention Teams: www.integralevroeghulp.nl